

DR. MADAS ANDRÁS

Az erdészeti politika két időszerű kérdése

Részletek a III. 21-24-én tartott INTACT '95 Környezetvédelmi Kongresszuson tartott előadás anyagából

A piacgazdaság

A rendszerváltás után áttértünk a piacgazdasági rendszerre, így szükséges, hogy pontosabban meghatározzuk annak a piacgazdaságnak a jellegét, melyet politikusaink 1990-ben, a rendszerváltás után választottak.

A rendszerváltás után hatalomra került pártok – kormánypártok és ellenzék egyhangúan – a korlátlan *piacgazdaság* modelljét választották. Ezt jól jellemezték az akkor általános politikusi vélemények, melyek minden ellenkezést türelmetlenül és fölületesen söpörtek félre azzal, hogy nem szükséges a piacgazdaságot jelzőkkel megcímkézni (szociális piacgazdaság, ökoszociális piacgazdaság); a piacgazdaság minősítések nélkül is automatikusan minden problémát megold.

Ez a korlátlan piacgazdaság azonban világszerte egy évszázaddal ezelőt volt uralkodó formája a gazdaságnak, amikor egyrészt a szociális terhek és kötcieztségek gyakorlatilag nem voltak érdemleges tényezők a gazdaságban, másrészt még senki sem gondolt arra, hogy a környezetünket súlyos károk érhetik a korlátozás nélküli gazdasági fejlődés nyomán.

A nyugati piacgazdaságok azonban az elmúlt évszázad folyamán alapvető változásokon mentek keresztül. A harmincas évek nagy gazdasági válsága nyomán *Roosevelt* elnök megalkotta és elfogadtatta a *New Deal* törvényt, ami az első rést ütötte a kizárólagos monetáris politikán, és legfontosabb kérdésnek tekintette a munkanélküliség fokozatos felszámolását, az addigi kizárólagos monetáris politika sérelme árán is. Hasonló céllal, de más módszerekkel számolták fel a diktatúrák is a munkanélküliséget, nem egyszer durván sza-

kítva nemzetközi pénzügyi nyomással, gyakorlattal.

A háború után Európa nyugati felén kialakult az ún. *szociális piacgazdaság* rendszere, amelyik elismerte az állampolgárok jogát a szociális biztonságra, melyet széleskörűen értelmeztek (betegbiztosítás, nyugdíj, gyermeknevelési támogatások, munkanélküli segély, baleseti segély stb.), és amely erőteljes állami beavatkozást törvényesített a korlátlan piacgazdaság rendszeréhez képest.

A 70-es évek első felétől társadalmi méretekben lépett előtérbe a *környezet védelme*, ami – a növekvő társadalmi nyomás hatására – arra készítette a kormányokat, hogy elismerjék az állampolgárok jogát a környezet megóvásáért, a fenntartható fejlődésre is. Ez a korlátlan piacgazdaság második erőteljes korlátozását jelentette.

Ez a piacgazdaság már alapvetően különbözik a korlátlan piacgazdaságtól; az elnevezés maradt *szociális piacgazdaság*, de jellegét illetően tartalmazza az állampolgárok jogát a szociális biztonságra és a környezet megóvásáért, a fenntartható fejlődésre.

A fejlett piacgazdaságú nyugati államokat azonban nemcsak az állampolgárok nyomása készítette a szociális és környezetvédelmi érdekek elismerésére, hanem az a tapasztalat is, hogy a legkorszerűbb technikán alapuló hatékony, versenyképes gazdaság csak egészséges, jól képzett és megelégedett emberekkel hajtható végre.

Ezzel szemben a jelenlegi magyar korlátlan piacgazdaság két területen rejt súlyos veszélyeket magában, mert nagymértékben érzéketlen:

- az állampolgárok szociális biztonsága iránt és
- a környezet állapota iránt.

Alig hiszem, hogy példákat kellene hoznom e két állítás alátámasztására.

A korlátlan piacgazdaság mai szerepének túlértékelése részben a tervgazdálkodás hibáinak tapasztalataiból, részben az első világháború előtti korlátlan kapitalizmus eredményei iránti nosztalgiaiból adódhattak. Kétségtelenül jelentős szerepe volt annak is, hogy az akkori ellenzék, szélsőséges monetáris politikát valló, liberális párt gazdasági kérdésekben jobban felkészült volt és igen erős nyomást gyakorolt a gazdasági kérdésekben kevesebb tapasztalattal rendelkező akkori kormánypártokra, a korlátlan piacgazdaság bevezetésére.

Legújabb tapasztalhatunk biztató jeleket. A környezetvédelmi törvény parlamenti vitájában az MSZP vezérszónoka, a Parlament Környezetvédelmi Bizottságának alelnöke, a környezetvédelmi törvényjavaslat tárgyalásán a Parlamentben (1995. február 21.) felszólalásában hangoztatta az *ökoszociális piacgazdaság* megteremtésének szükségességét, mint az Európai Közösségbe való belépés feltételét. Ez az első jel, hogy elinduljunk egy, a mai kornak megfelelő piacgazdasági rendszer törvényesítése irányában.

Elsősorban a reálértelmiségnek kell sokkal aktívabban küzdenie egy ilyen piacgazdaság kialakításáért. Az MTE SZ elnöksége – a környezetvédelmi bizottsága javaslatára – 1994-ben állást foglalt az ökoszociális piacgazdaság mellett, éppen a környezetvédelmi törvényjavaslat véleményezéséskapcsán.

Amíg az ökoszociális piacgazdaság rendszere, rendező elvei törvénybe és az Alkotmányba nincsenek iktatva és a

koriátlan piacgazdaság az uralkodó forma, addig mindig ki van téve az erdészet annak a fenyegetésnek, hogy a legváratlanabb és legképtelenebb javaslatok fognak utat keresni maguknak, mint például a bróker cégek egy évvel ezelőtti, titokban tartott, de szerencsére meghiúsult akciója két erdőgazdaság megszerzésére – fillérekért felvásárolt kárpótlási jegyekért.

Birtokviszonyok

A rendszerváltás után hatalomra jutott parlamenti többség és kormányzat rendező elvei és jogszabályai közül kettő érintette alapvetően az erdőket:

- a társasági és az átalakítási jogszabály és
- a kárpótlási jogszabály.

A privatizációs törvényt 1991 decemberében akarták a Parlament napirendjére tűzni, de erre – öt év után! – még mindig nem került sor. Az átalakítási törvény azt a látszatot keltette, mintha csupán technikai kiegészítése lenne a társasági törvénynek; valójában ennek alapján megindult a privatizáció. Az elmúlt 5 év során lezajlott privatizációs folyamat joganyaga 5-6 különböző törvény és csaknem 30 jogszabály „összeolvasztásával” ismerhető meg.

Ebből – a mesterségesen is táplált – jogi zűrzavarból súlyos hátrányok érték az erdőgazdaságot a következők miatt:

- A társadalom hosszú távú érdekeit szem előtt tartó, több funkciót betöltő,

vagyongyarapító erdőgazdálkodást ma Magyarországon elsősorban az állami erdőkben lehet biztosítani. De ha körülnézünk a fejlett nyugati államokban, láthatjuk, hogy az állam tulajdonában levő erdők jelentős részarányt képviselnek. Ahol ez az arány kicsi, ott pedig a közösségi erdők számos formájának aránya nagy, melyek – a nagymúltú demokráciákban – szintén hosszú távon gondolkodnak és gazdálkodnak.

Az említett két intézkedés következtében az erdőterület várható megoszlása a tulajdonrendezés után az alábbiakban valószínűsíthető:

állami tulajdon	55%
önkormányzati tulajdon	0,5%
magántulajdon	44,5%

A folyamatosan magánosításra kerülő, mintegy 720 000 erdőingatlanon várhatóan, mintegy 250-300 ezer magántulajdonos fog megjelenni és az FM reméli, hogy ezek mintegy 75 000 magángazdálkodó szervezetben kívánnak majd erdőgazdálkodást folytatni.

– A végrehajtás egyik, teljességgel érthetetlen rendelkezése, hogy erdőterületek esetében is csak a talaj aranykorona értékét kell figyelembe venni, a területen levő faállomány értékét nem. Ezzel jelentősen csökkentették a kárpótlási jegyek fedezetét, amelynek biztosítása a kormány egyik nagy gondja.

– A végrehajtás során az erdők egy része eredetileg erdővel rendelkezők kezébe jutott, akikről remélhető, hogy

SZÁNTAI SÁNDOR

Elmélkedés az erdőn

*Írtattam volna hozzád verset
de galtyat tördeltem az erdőn
S csak a gondolatom keringett
Elmerengőn.*

*Tüskék sebeztek ujjaimat
Tudtam és tudd meg: ez a világ
A szívünkbe is hányszor zuban
Apró szilánk.*

*Nem mulhat el nap öröm s bánat
Úgy bátyáz, ölel körül minket
És sokszor titkon takarjuk el
Sebeinket.*

*Akár a vadak itt az erdőn
Szép óvatosan menekülünk
S ki tudja mily táj s menedék lesz
Rejtékhelyünk.*

*Hol a nyugalom s hol a sziget
Mely felé bizton mozdulhatnánk
Amehekért ma kincseinket
Odaadnánk.*

*Vagy mégis jobb vívóda élni
Erősüdni a vészeket át
Hordozni, őrizni életünk
Indulatát?*

*Így elmélkedtem kint az erdőn
Körülvettek kis fűvek s nagy fák
Tüskék sebeztek ujjaimat
S a szívet érintette egy
Élő, érző, mozduló világ.*

Gödöllő, 1970

Az EU-ban az erdők nagyobb része magántulajdonú

Svéd-, Finnország és Ausztria belépésével az EU erdőterülete megduplázódott. Ma 104,7 millió hektárt tesz ki. Tulajdoni megoszlásában vezet a magánbirtok 64%-kal, az állami 19%-kal és a különböző testületi 17%-kal részesül. Az egyes tagállamok erdőbirtokosai egyesületekbe tömörültek és ezek szövetséget alkotnak az EU-n belül. A szövetség képviseli érdekeiket az EU-parlamentben. A kellő kapcsolattartás végett ennek székhelyét Brüsszelben, a belga erdőbirtokosok királyi egyesületével közös irodában alakították ki. A szövetség hivatalos megnevezése: Comité Centrale des Propriétaires Forestiers – C.C.P.F.

(AFZ 1995. 11. Ref.: Jérôme R.)

erdeiket a jó gazda gondosságával kívánják kezelni. Az erdők jelentős részét azonban spekulánsok szereztek meg, akik harmad-, negyedáron felvásárolták a kárpótlási jegyeket idős emberektől, asszonyoktól, akik járatlanok voltak a kárpótlási dzsungelben. Jó részüknek sohasem volt erdejük s egyetlen céljuk mielőbb busás haszonnal visszakapni a befektetett pénzüket sokszorosát. Amellett az egész kárpótlás – ki nem mondott – politikai célját sem érte el, amit az elmúlt választás igazolt.

Ha megkérdeték volna egy tapasztalt szakembert a privatizálás és kárpótlás végrehajtásának kidolgozásában, az – többek között – az alábbiakat ajánlhatta volna:

– Az állami erdőkből kárpótlásra kijelölt területeket először át kellett volna alakítani közbirtokosságokká és *azután az arányrészeket kellett volna licitálásra bocsátani.*

– A most kialakult birtokstruktúrában teljesen *hiányoznak az önkormányzati erdők.* A háború előtt Sopron, Budapest, Debrecen és más városok erdei az ország legjobban kezelt erdei közé tartoztak, melyek már fél évszázaddal ezelőtt ellátták az erdő valamennyi funkcióját, példát mutatva a mai kornak. Így sokkal több állampolgár jutott volna tulajdonosi részesedéshez.

– Az állami erdők átalakítása részvénytársaságokká 100% állami tulajdonnal szintén elhibázott lépésnek tekinthető, mert az állami erdők feladatának – a társadalom elsődleges hosszú

távú érdekeit tartva szem előtt – a vagyongyarapító gazdálkodást lehet csak tekinteni. Az rt.-k ellenben profitszerzési céllal alakulnak; ha egy rt. veszteséges lesz, csődeljárás alá vonják és felszámolják. De mi lesz a veszteséges erdőkkel? Értékcstítik vállalkozóknak, akik letarolják és a fát eladják? Ha pedig nem ezt teszik, akkor a kincstárnak pénzügyileg támogatni kell. De mi szükség van kincstárilag támogatott rt.-kre, azok igazgatótanácsaira és ellenőrző bizottságaira és azok tetemes költségeire? Működésük jelentős részben formális.

A jelenleg kialakult helyzetben az alábbiakat lehet ajánlani:

– Az állami tulajdonban maradó erdőkre a kincstári tulajdon és gazdálkodás a legmegfelelőbb forma, melynek célja az erdővagyon gyarapítása. Az erdőgazgatóság cíln egy kiváló képzettségű és vezetésre alkalmas erdőigazgató áll teljes felelősséggel; az ellenőrzést pedig elvégzik az erdőfelügyelőségek. Jelenleg is létezik egy Kincstári Vagyonkezelő Szervezet; ez alá kell az állami erdőknek besorolniok.

Az ÁV Rt. erdészeti portfólió vezetője szerint az erdészeti rt.-k ma vagyongyarapító gazdálkodást folytatnak, pénzügyi helyzetük lényegesen megjavult, mióta részvénytársaságokká alakultak; ha pedig valamelyik rt. veszteségesé válik, különböző pénzügyi intézkedésekkel rendbehozzák.

Ez örömdetes dolog, az aggodalom azonban nem múlt el, mert ez a kedvező helyzet egyik pillanatról a másikra

megváltozhat. Az ÁV Rt. erdészeti vezetésének megkérdése nélkül hozhatnak olyan döntéseket, melyek a jelenleg nemcsak az állami tulajdonban levő rt.-ket, de az állami erdők jelentős részét is más tulajdonformába juttatják. Ez ellen a veszély ellen mégis csak nagyobb biztonságot nyújt a kincstári tulajdon.

– Mivel mind a szakma, mind a kárpótlás eredeti célja szerint is súlyos hiába volt az önkormányzatok kihagyása a kárpótlásból – hiszen ennek révén sokkal több állampolgár jutott volna közösségi tulajdonhoz – meg kellene fontolni, hogy miképpen lehetne, legalább az egykor nagyobb erdőbirtokkal rendelkezőt városokban, az önkormányzatokat bevonni a gazdálkodás irányításába. Például amíg rt.-k vannak, helyet biztosítani az ellenőrző bizottságban.

– A magánerdők átlagos területe nem éri el a három hektárt, ezeken tartamos erdőgazdálkodást folytatni nem lehet. Ezért vissza kell térni az 1950-ben bevezetett községhatáros üzemtervek készítésére és községenként meghatározni a gazdálkodás alapfeltételeit. Arra azonban számítani kell, hogy az új tulajdonosok, akiknek jó része soha nem volt tényleges gazdálkodó, nem fog egyetérteni az üzemtervi korlátozásokkal.

Ezzel egy új feladatkör jelenik meg az erdészet vezetése számára; erre már mindenütt a „public relations” angol szakkifejezést használják. Ez egy adott hivatal, szervezet és az érintett nagyközönség rendszeres kapcsolatát jelenti. Ez a mi esetünkben egyrészt az Erdészeti Hivatal és szervei, másrészt az új magánerdő-birtokosok folyamatos kapcsolattartását teszi szükségessé. A hivatal megkezdte már a megfelelő broszúrák kiadását is; a kérdés, eljutnak-e ezek az új erdőbirtokosokhoz? De ezzel csak megkezdődött a munka; meg kell találni azokat a formákat, eszközöket, melyeken keresztül a kapcsolattartás folyamatossá tehető.

Magyar akác – Hollandiába

A Nyíregyházától nem messze elterülő baktalórántházi erdőben igen nagy területen található akácok. Eddig a közvélemény úgy tudta, hogy ezek a fák elsősorban a virágzás idején, a méhészek révén hoznak hasznot, illetve a faanyag jól hasznosítható a bányászatban. Mint kiderült, az akác más vonatkozásban is hasznos: keresett cikk külföldön is a vegetatív úton előállított akáccsemete. A NYÍRERDŐ Rt.-től az idén már megindult az export, a legfontosabb célország: Hollandia. Eddig – igen szakszerű és gondos csomagolásban – több mint ezer csemete kelt útra, hogy a tulipán országába elvigye a magyar akác hírét, hasznát.

BARTHA PÁL

Gondolatok az erdészeti szakigazgatás elméleti alapjainak korszerűsítéséről

Az erdészeti szakigazgatás működési mechanizmusa szerint az FM Erdőrendezési Szolgálat az erdőtervekben meghatározza a gazdálkodó kötelezettségét és lehetőségeit, különös tekintettel a gazdálkodási célra, valamint a cél eléréséhez szükséges erdőnevelési eljárásokra, az erdőfelügyelőségek pedig ellenőrzik ezek teljesülését.

Ma az erdőtervényben nincs konkrétan megfogalmazva az erdővel kapcsolatos jogos közérdek, valamint hiányzik az ehhez kötődő általános erdőkép is – mint szakmai minimumkövetelmény –, ezért jogilag tisztázatlan a gazdálkodás szabadságfoka. Ebben a helyzetben az ökológiai alapon álló fatermesztési optimum elérését megcélzó erdőtervi előírás – melynek elérése a gazdálkodó részére ugyan kívánatos – a kötelezettségek számonkérésének a mércéjéül is szolgál. Az állami elvárásban tehát keveredik a közérdeken alapuló jogos elvárás a jól felfogott tulajdonosi érdek alapján megfogalmazható gazdálkodási céllal. Ez a szakigazgatási szemlélet egy polgári demokráciában minden bizonnyal revízióra szorul.

A jogállamiság elengedhetetlen feltétele, hogy az állam a kötelezettségek megállapításakor (erdőtervezéskor) ne avatkozzon be indokolatlanul mélyen az erdőtulajdonos (kezelő) gazdálkodásába, illetve a jogos közérdek érvényesülése esetén tartsa tiszteltben azok ökonomiai törekvéseit. Az erdőtervezésében ez az elv ma nem tud maradéktalanul érvényesülni, mert szemlélete nem eléggé költségérzékeny, előírásai pedig túl sablonosak.

Jelenleg az erdőtervezés abból az alapelvből indul ki, hogy hosszú távon az ökológiai alapon álló fatermesztési optimum egyúttal a gazdálkodás tartamos ökonomiai optimumát is jelenti. A rövid távú ökonomiai előnyök keresése többnyire az erdőnek a természetes

állapottól való eltávolodását okozza, ami viszont mindig együtt jár a termelési kockázat növekedésével. E kockázat nagymértékben függ az időtényezőről. Ebből következik, hogy míg tudatos kockázatvállalással a rövid vágáskorú fajták (nemes nyár és fűz) esetében el lehet fogadni a természetközeli állapottól való jelentős eltávolodást, addig a hosszú termelési ciklusú fajok vonatkozásában a természetközeli állapot megőrzése a gazdálkodás alappillére (intő példa a bükkösök helyén létesített lucosok sorsa Németországban). Fentiek alapján megérinthető, hogy természetszerű erdeinkben az erdőrendezés alapelve ma is helytálló.

A problémát az elv gyakorlati megvalósítása jelenti. Ugyanis míg a célállományok meghatározásához a talaj- és a vízgazdálkodási fok egzakt módon minősíthető viszonylag stabil paraméter, addig Magyarországon rendkívül kényes a klímába való besorolás. Az országot valósággal kettészeli az atlanti és a kontinentális klíma határa, de Dél-Dunántúlon még enyhe mediterrán hatás is érvényesül. A domborzati viszonyok következtében – az erdőnek több mint 94%-a 450 m t.sz. alatt fekszik – a klímahatárok természetes fluktuációja erősen érvényesül, különösen a kontinentális klímát hűsítő és alacsony páratartalom formájában. Ez kétségbe vonja az átmeneti zónákban a kategorikus döntések létjogosultságát, mert ehhez ismereteink nem elég pontosak és a klimatikus viszonyok nem elég stabilak. Továbbá e térség erdeit potenciálisan veszélyezteti egy esetleges klímaváltozás is, mivel már 1-2 °C átlagos évi hőmérséklet-emelkedés a klímaövek radikális módosulásával járna (nincsenek igazi nagy kiterjedésű magas hegységeink, ezért a klímaövek kismértékű vertikális módosulása horizontálisan messze terjed). Az átmeneti

zónák mai, meglehetősen merev célállomány-előírásai azt eredményezik, hogy óriási ráfordítással nagy mennyiségben hozunk létre alacsony hozamú és ökológiailag meglehetősen instabil kultúrákat. Mindezek alapján mind ökológiai, mind ökonomiai megfontolásból a klímaövek találkozási zónájában lazítani szükséges a mai túl szigorú és egysíkú célállomány-előírásokon, különösen az alacsony régiókban.

Az erdőtervezés másik kényes eleme a gazdasági elsődleges rendeltetés megállapítása és a véghasználatok tervezése. Mivel a korábbi nagyüzemi erdőgazdálkodásban nem volt súlyponti kérdés az erdőrésztel ökonomiája, minden olyan erdőrésztel, ahol a gazdálkodás technikailag elvégezhető, elsődleges gazdasági rendeltetést kapott és így véghasználati besorolásra kerülhetett. Ezt alátámasztani látszanak a következő számok.

A statisztikák szerint jelenleg az erdők 80%-a elsődleges gazdasági rendeltetésű, ugyanakkor az erdők közel 40%-a az igen gyenge fatermő képesű V-VI. termőhelyi osztályba sorolható, de az alig képesesnek minősíthető IV. tho.-ú erdők aránya is magas, 27% körüli. Ebből biztonsággal levonható az a következtetés, hogy ma az erdőtervek igen jelentős mértékben tartalmaznak véghasználati lehetőséget és ennek alapján potenciális felújítási kötelezettséget olyan erdőkben, melyek ökonomiai értelemben veszteséget termelnek.

E probléma eddig két módon „oldódott meg”. Végrehajtást nyert az erdőtervi előírás és tovább folyt a veszteséget termelő gazdálkodás, vagy a gazdálkodó nem élt az erdőtervi lehetőséggel, és az erdőfelújítás gondját áthárította az utókorra. Ez a belső erdőforrásokat feleslegesen felemészítő tervezési szemlélet téves helyzetelemzésből fakad. A társadalom nem a gazda-

ságtalan erdőben folyó gazdálkodást várja el tőlünk, hanem ezen erdők lehetőség szerinti megőrzését és fenntartását.

Az erdőklímában (csercstől a bükkig) ez a felismerés szemléletmód-váltást eredményezhet mind tervezés, mind gazdálkodás vonatkozásában, ugyanis itt az erdő emberi tevékenység nélkül is fennmarad, sőt terjeszkedik. (Jól bizonyítja ezt a felhagyott legelők spontán beerdősüléseinek a folyamata.) E térségben – megfelelő módszertani előkészítés után – szakmai feladatunk tehát az ökonomiai küszöb alatti erdők vegyeskorúvá alakításával ezen erdők természetközeli állapotba való visszavezetése, a gazdálkodás távlati felhagyása céljából. Ez a program jól szolgálná a természetvédelem ügyét is, hiszen távlatokat tekintve viszonylag nagy területen zavartalanul működhetne a földi élet sokszínűségét mindenkor fenntartó evolúció folyamata.

Az előbbieket az erdő-sztyepp klímában csak igen korlátozottan valósíthatók meg, hiszen a kultúrerdők többnyire csak emberi tevékenységgel tartathatók fenn. Nyilvánvaló, hogy közérdekből meghatározott mennyiségű és elhelyezkedésű erdőre e tájban is szükség van. A ma érvényben lévő, gazdálkodók közötti jövedelemátcsoportosítás a veszteséges gazdálkodás problémáját csak tompítja, de nem oldja meg. Mivel veszteséges tevékenységre

senki nem kötelezhető – különösen nem a magánszférában – vagy kompenzálni szükséges az ökonomiai küszöb alatti erdőben folytatandó gazdálkodás veszteségeit, vagy tudomásul kell venni, hogy az erdőfelújítási kötelezettség nem mindenhol érvényesíthető. Ebben a tájban igen magas a magántulajdonú erdők aránya, és egy tulajdonosnak vagy gazdálkodónak a legtöbb esetben nincs akkora erdőterülete, hogy érvényesüljön az eltérő állományviszonyok kiegyenlítő hatása. (Ennek elvárhatósága amúgy is vitatható.) Mivel a magánszféra a tartós veszteséget nem viseli el, az ország teherbíró képességének függvényében világos gazdaságpolitikai döntésre van szükség az erdő-sztyepp klíma ökonomiai küszöb alatti erdeinek jövőjével kapcsolatban. E nélkül az erdőtervek megújítása e térségben nem képzelhető el.

Fenti elvek gyakorlati megvalósítása az erdőtervező számára nem könnyű feladat, hiszen a folyamatosan módosuló ökonomiai viszonyok között el kell különítenie a termőhely által meghatározott gazdaságtalan erdőktől azokat az erdőket, amelyeket vagy az eddigi rossz szakmai munka tett, vagy a rutinszerűen előírásra kerülő, aránytalanul drága erdőtervi előírás tenne veszteségesé. Míg az első esetben az állomány átalakítását, a gazdálkodás távlati felhagyását lehet célként kiűz-

ni, addig az utóbbi esetben az erdőtervezőnek meg kell keresnie azokat a szakmai lehetőségeket, amelyekkel a veszteséges gazdálkodás elkerülhető vagy kompenzálható (erdőszerkezet-átalakítás).

A nemzetgazdaságnak piacgazdaságra való átállása után az erdőgazdálkodás nem maradhat a változatlan szigete, nem vonhatja ki magát a kínai piac farkastörvényei alól.

Tudomásul kell venni azt, hogy a tartós költségvetési hiány miatt az állam az erdők fenntartásában lényeges szerepvállalásra képtelen, tehát az ágazatnak saját magának kell előteremnie a tartamos gazdálkodáshoz szükséges anyagi eszközök döntő hányadát, e célból tehát fel kell számolni a veszteségforrásokat.

Tudomásul kell venni továbbá azt is, hogy piacgazdasági körülmények között a fatermékek árában az ökonomiai küszöb alatti erdőben folyó gazdálkodás veszteségei a jövőben nem érvényesíthetők, mivel a faanyagárakat nem a hazai termelés költség szintje fogja meghatározni, hanem a szabad piac értéktétele. A térség országainak EU-hoz való csatlakozása után helyreáll a Kárpát-medence gazdasági egysége. Ez a kedvezőbb ökológiai körülmények között gazdálkodó szomszédos országok fatermék-kínálata által kemény versenyfeltételeket fog eredményezni a hazai termelésű faanyag számára, és ezekhez a változásokhoz az alkalmazkodást már most célszerű lenne megkezdeni.

Fentiekre hivatkozva elkerülhetetlennek látszik az erdőszaki gazdaságpolitika követelményrendszerének (erdőtervezési és felügyeleti útmutató) korszerűsítése, de ezt komplex szakmai-ökonomiai kutatómunkának kell megelőznie. Továbbá a gazdálkodás korrekt korlátozása végett – a jogállamiság alapján – törvényi szinten nevesíteni szükséges az erdőhöz fűződő jogos közérdeket, és meg kell fogalmazni az ebből levezethető szakmai rendezőelveket. Ezek hiányában az erdőtulajdonosok (kezelők) sokféle gazdasági elvárása kinn – tő mellett – nehezen lesz elbíráható (befogadható) az erdőtervező számára.

A nagykunságiak a megye 1995. évi sikerlistáján

„Megvalósult álmok”-ként indítja Iváncsik Imre a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Közgyűlés elnöke díszes albumban a megye területén az elmúlt négy-öt év alatt történt eredményes próbálkozásokat, új szerveződések, a megye gazdasági-társadalmi fejlődésének főbb állomásairól való beszámolót. Büszke örömmel fedezhetjük fel benne valamennyien az élenjáró tizenegy vállalat között a Nagy-kunsági Erdészeti és Faipari Rt.-t újabb felemelkedéséről történt beszámolójával. Az ország egyik legkevésbé erdőszült megyéjében alakult vállalatnak erdőszeti-leg talán legmostohább körülményei között gazdálkodó mai dolgozói már megenyhülten gondolnak vissza azokra az időkre, amikor nemcsak a természeti tényezőkkel, de saját vezetésükkel is harcot kellett folytatni a talponállásért, fejlődésért. A küzdelemben végül is győztes *Szabeni Lászlónak*, mai vezérigazgatójuknak tulajdonítják az érdemet mostani felemelkedésükben. Munkatársai között említik név szerint *Végvári Gyulát, Donkó Károlyt, Luzzi Józsefet*, de elismeréssel gondolnak az eredményekben részes valamennyi munkatársra is. Nekik köszönhető, hogy végül is felkerülhettek a 100%-os tartós állami tulajdonú társasági részesedéssel működő gazdasági társaságok listájára és egyben a megye 1995. évi Siker Kalendáriumába.

TELEGDY PÁL

A másodlagos szövetkezetekről

Kétségtelen, hogy a nem állami tulajdonú erdőkben napjainkban a legstürgeösebb feladat a tulajdonviszonyok rendezése, mivel ez lehet csak az alapja a jogszerű gazdálkodás megkezdésének. Ez a folyamat, ha lassan is, de halad előre és legalábbis az új tulajdonosok első körének a rögzítése országreszékenként eltérően 20-40%-ban megtörtént.

Ott, ahol a tulajdonviszonyok rendezése már úgy ahogy megtörtént, a soron lévő feladat a gazdálkodási tevékenység előkészítése. Ennek során elsősorban azt kell figyelembe venni, hogy ennek a gazdálkodásnak a tárgya, az erdő, sok mindenben eltér az ipar és a mezőgazdaság tárgyaitól. Ennek egyik oka a viszonylag hosszú gazdálkodási ciklus, a másik pedig az, hogy az erdő a bennünket körülvevő élő környezet része, ezért a vele való gazdálkodást csak ezzel a környezettel összhangban lehet, szabad végezni és ebből következően az erdővel való gazdálkodás csak számos, jogszabályban rögzített korlátozással folytatható.

Ahhoz, hogy ezeknek a feltételeknek eleget tudjon tenni az erdő tulajdonosa, vagyis annak, hogy se a környezet, se a jog ne sérüljön, széles körű ismeretekre kell támaszkodnia. Ha ez neki magának nincs meg, a saját érdekében megfelelő szakembert kell igénybe vennie.

De ez csak a dolog egyik oldala, mert az erdő közgazdasági és számviteli szempontból is különleges vagyontárgy. Bár ezt az erre vonatkozó előírások és így a tulajdonos könyvei sem tükrözik, teljesen nyilvánvaló, hogy az erdő értéke – ha csak valami maj nem történik – az elültetés pillanatától a vágásérettség eléréséig folyamatosan növekedik. Ahhoz, hogy ez a gyarapodás a lehető legnagyobb legyen, szintén alapvető tulajdonosi érdek a megfelelő szakember igénybevétele. Arról már talán nem is kellene szólnom, hogy amikor az évtizedek alatt felhalmozódott értéket realizálni akarom, mekkora jelentősége van a széles körű piaci ismeretekkel ötvöződött szaktudásnak.

Megnyilvánul az erdő különlegessége abban is, hogy a vele kapcsolatos gazdálkodás tárgyi eszközeinek jelentős része is speciális, azaz más területeken nem használható.

Míndezekből következik, hogy az erdő-tulajdonosnak speciális személyi és tárgyi eszközökkel kell rendelkeznie.

Viszsgáljuk meg, hogy a nem állami tulajdonú erdőkben milyen lehetőségek vannak a fenti feltételek megteremtésére.

Ezekben az erdőkben jelenleg a következő gazdálkodási formák alakultak ki:

– Egy kisebb-nagyobb önálló erdőterületben 1-2 tulajdonos vagy egy nagyobb erdőterületen belül 1-2 tulajdonos önálló erdőgazdálkodást folytat, vagy kíván folytatni. Az

erdőterületnek alsó határa nincsen, a felső 100 ha körülre tehető.

– A tulajdonosnak akkora erdeje van, hogy az önálló erdőgazdálkodás feltételei adottak. Az erdőterület nagysága 60 és 400 ha körül lehet.

Ezekben a formákban a gazdálkodás szervezete egyéni vagy egyszerűbb társasági lehet, mint pl. bt., erdőbirtokossági társulat. Szakember foglalkoztatására melléklétfoglalkoztatás formájában nincs hosszú távú lehetőség, egy-két egyszerűbb erdőgazdasági eszköz beszerzése lehetséges, de a munkákat vagy a hagyományos mezőgazdasági eszközparkkal alacsonyabb hatékonyságban lehet elvégezni, vagy erdészeti vállalkozót kell esetenként igénybe venni.

– Több tulajdonos a természetben egyszerűen már meg nem osztható vagy megosztani nem is szándékozott kisebb-nagyobb erdőterületekben önálló jogi személyiséggel rendelkező társaságot alapít az erdőgazdálkodásra, vagy már meglévő olyan társaságha lép be, biz meg az erdőgazdálkodással, aki e tevékenység végzésére jogosult.

Ezekben a formációkban az erdőterület igen változatos nagyságrendű lehet, az ügyviteli teendők általában megoldottak, jelentősebb eszközpark lehetséges és az erdőterület nagyságától függően önálló vagy részfoglalkoztatású középszintű, vagy akár szakember alkalmazása is megoldható, de a megfelelő hatékonyság – néhány ritka kivételtől eltekintve – aligha érhető el, ezt véleményem szerint csak a megbízást fogadó szervezeteknél lehet biztosítani kellő számú megbízás esetén. Kézenfekvőnek látszik a megoldás, hogy több helyen meg is indul valami ez irányú törekvés, legalábbis ezen szervezetek részéről. A magam részéről viszont ezt a lehetőséget legrosszabb megoldásnak tartom. (E szervek feladata az állam erdeinek kezelése, ahol még vannak tennivalók, nem rendelkeznek magángazdálkodói ismeretekkel, de a munkák végzéséhez szükséges fizikai kapacitásokkal sem, így munkájuk drágább stb.)

A véleményem szerinti legjobb megoldásnak az erdőtulajdonosok egyéni vagy társas erdőgazdálkodó szervezeteik önszervezéssel létrehozott társaságait tartom, amelyek az erdőgazdálkodással kapcsolatos bármilyen megbízás – tervezés, szervezés, bármilyen kivitelezés, az erdőgazdálkodáshoz szükséges gépek, anyagok, ismeretek beszerzése, az erdőgazdálkodás során megtermelt anyagok értékesítése, a nagybani beszerzés, a piacon való egységes felépítés előnyeinek, vagy akár az erdőgazdálkodás mint közös tevékenység végzéséhez szükséges szervezeti keret biztosítása – magas szintű teljesítésre képesek. Ilyen szervezetet a nem állami erdőkben gazdálkodók számára a legolcsóbban létrehozni

és a legkedvezőbben működtetni a korszerű szövetkezeti elvek alapján lehetséges, mert az önszervezés elve a pénzügyi tőkeforrásoknál kedvezőbb feltételekkel tesz lehetővé beruházásokat és befektetéseket, a tagok felé nonprofit elv pedig a jövedelmek adózás előtti belső elosztását teszi lehetővé. Az ilyen szervezetelek az ún. másodlagos szövetkezetek. A világ fejlett részén ilyenek már működnek, sőt multinacionális szervezeteik is vannak, minden olyan elemet megőrizve a szövetkezeti elvekből, amelyek a tagság előnyeit biztosítják. Eltérés ezektől általában csak a szövetkezeti demokrácia gyakorlásában van, ami a számos önállóan gazdálkodó szervezet részvétele miatt eltér az egy tag, egy szavazat hagyományos elvétől.

A mi szövetkezeti törvényünk ilyen tiszta másodlagos szövetkezetet még nem tesz lehetővé, mert bár jogi személyek szövetkezeti tagságot is lehetővé teszi, ezek száma jelenleg nem lehet több a természetes személyek számánál. Ez a nehézség könnyűszerrel áthidalható. Nehezebb az egy tag, egy szavazat kérdése, mert ez nem hidalható át. Kezdeményezni kell a szövetkezeti törvény olyan irányú módosítását, amely a jogi személyiségű tagsággal is rendelkező szövetkezetek esetében a tagságra bízta a számukra legkedvezőbb szavazati arányok meghatározását. Sokszor kapjuk erre a kívánalomra azt a választ, hogy ha vagyonarányos szavazat kell, tessék bármilyen gazdasági társaságot alakítani, mert az már nem lehet szövetkezet. Ez a beállítás így hamis, mert arra kényszeríti a tagságot, hogy jogos gazdasági érdekeinek érvényesítési lehetőségei fejében mondjon le a szövetkezésből származó erőről és lehetőségekről.

Megkezdülték egy ilyen típusú szövetkezet szervezését Monor városában. Jelenleg az infrastruktúra megteremtése folyik, aminek eredményeként a városközpontban az év közepére elkészül egy három telefonvonalal, számítógéppel felszerelt iroda, ahol 2-3 erdőmérnök, pénzügyi szakember és műszaki tanácsadó, összefogva a társulni kívánó szervezet szakembereivel, biztosítani tudja a magas szintű és sokrétű szolgáltatást. Együttműködését jelezte a Pest Megyei Agrárkamara, és a Társas Erdőgazdálkodók Országos Szövetsége. Szándékunkban áll felkérni az Erdészeti Tudományos Intézetet és a Vadas Jend Erdészeti Szakközépiskolát. Az elképzelés megvalósítása a gróf Széchenyi Károly alapítvány díjnyertes pályázata, amelyet ismer az FM Erdészeti Hivatala és a területileg illetékes erdőfelügyelőségek vezetői, és valamennyien biztosítottak támogatásukról. Kérem, hogy ha kezdeményezésünk felkeltette érdeklődésüket, azzal vagy akár csatlakozási szándékkal keressenek meg bennünket.

DR. BALÁZS ISTVÁN

Magánvélemény az OEE erdészetpolitikai irányelveivel kapcsolatban

Becsületszavamat adom, hogy az Erdészeti Lapok 1995. évi február havi számának 33. oldalán megjelent, „Az Országos Erdészeti Egyesület erdészeti politikai irányelvei” kísérő intelmeire való hivatkozással „becsületbeli kötelességgel deklarálom”, mely szerint a kiadott állásfoglalással összefüggő alábbi írásom kifejezetten a magánvéleményem.

Ezen kinyilatkoztatás után már kelendő bátorsággal vezetem a tollamat. Néhány gondolatot, észrevételt szeretnék rögzíteni az általam nagyon értékesnek minősített, a szakmánkkal minden fontos témát érintő egyesületi irányelvekkel kapcsolatban.

Mindenekelőtt fontos pozitívumként értékelem, hogy a megjelent elvek hosszú folyamat eredményeként születtek meg. Először 1994 novemberében kiadásra került az „állásfoglalás-tervezet”. Aztán 1995. január 11-i kel-

tezéssel olvashattuk az „állásfoglalás-tervezet II.” szöveget. Végül megjelent az OEE 1995. január 25-i választmányi ülésén jóváhagyott, most már végleges megfogalmazás.

Minden ilyen irányelv, állásfoglalás esetében több dolog merül fel az emberben. Mégpedig, hogy kinek, kiknek szól; ki, mely szervezet felelős az irányelvek megvalósításáért. Milyen eszközökkel rendelkezik az irányelveket kiadó szervezet – jelen esetben az Országos Erdészeti Egyesület – az abban leírtak megvalósításához, és egyáltalán rendelkezik-e feltételrendszerrel, befolyással a megvalósításához, vagy marad az egész a bibliai kinyilatkoztatás vagy kiáltvány, kívánságlista szintjén. Tényleg, mit tesznek az ügyben azok a szervezetek, amelyekről függ a megvalósítás? Végül mi ebben az OEE feladata, szerepe, tennivalója?

Azt talán senki nem vitatja, hogy az irányelvekben megfogalmazott feladatok más szervezetek hatáskörébe tartoznak. Vajon hogyan fogadják a számukra leírt tennivalókat? Az irányelvek szinte mindegyik pontjának teljesítése aligha tartozik az Országos Erdészeti Egyesület hatáskörébe.

A felmerülő kérdések folytathatók. Például a megvalósítás személyi, tárgyi, pénzügyi, hatásköri, végrehajtási feltételrendszerét kik, mely szervezetek biztosítják, kik a végrehajtók és megvalósítók. Mások? Így ez bizonytalan. **Mi van akkor, ha nem hajtják végre ezt az akaratot? Mert fennáll annak a veszélye, hogy ez így csak új-**

ságban megjelent, irattárba kerülő kőbe vésett kinyilatkoztatás, óhaj marad.

Nézzük néhány tételét részletesen, hogy van-e valóság tartalma annak, amit aggodalmasan eddig felvetettem. Nincs ugyanis olyan erdészeti szakember, aki az irányelveket – esetleg némi módosítással – ne fogadná el. Azok közé tartozom, akik elfogadják.

Az új erdőtervényről

Kicsi annak a realitása, hogy a kapcsolódó szakterületek, nevezetesen a vadászati, valamint a természetvédelmi – legalább – törvénnyel együtt a (szöveg szerint azokkal „összhangban”) lehet megalkotni az erdőtervényt. Az erdőről és az erdő védelméről szóló törvénytervezetet már olvashattuk. A másik két szakterületről még csak a koncepciók és a tézisek anyaga látott napvilágot.

A második mondat nem igényel állásfoglalást. Az enélkül is törvényi kategória. A betartása törvényileg kötelező, csak minden területen *ervényt* kell szerezni a hatályos erdőtervényben leírtaknak.

Az állami erdők jövőjéről

Remélem a döntésre jogosult illetékesek magukévá teszik a leírtakat. Ez a jogos szakmai igény bizony nagyon magas szinten kíván egyetértést, támogatást. Kérdés, meghallgatásra kerül-e a gazdasági életet irányítók részéről, és mit szól ehhez a határtalan mennyiségű kárpótlási jegy. Nagy összefogásra van szükség ez ügyben.

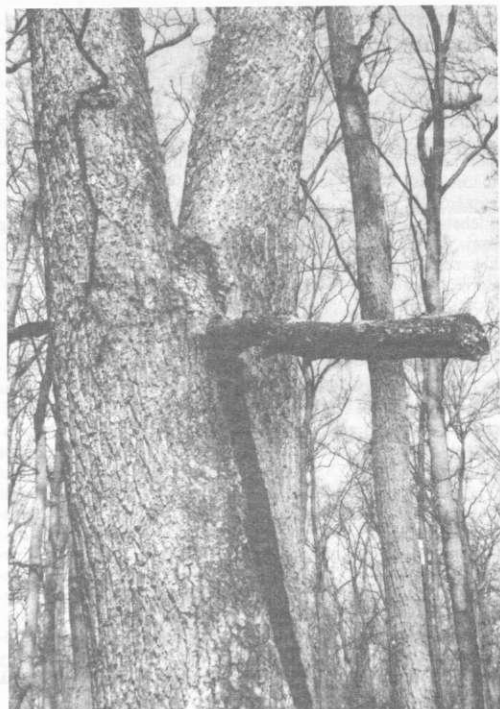
Kérdés: „mikortól kezdve nem kívánatos az erdők további privatizációja?” (I. pótlólagos kárpótlási kijelölés stb.).

A magán- és a társas erdőgazdálkodásról

Helyesen „a magán- és a társult erdőgazdálkodókra és erdőgazdálkodásra” és nem „felé” (Értelmező szótár, nyelvtani szabály).

Mely szervezet, milyen pénzeszközökből tudja biztosítani a magán- és társult erdőgazdálkodás feltételeit és

Harminc év fogságában

MOSZ akció a magánerdőkért

lehetőségeit. Mely szervezet(ek) fogják összehangolni a szervezeteik szakmai tevékenységét. (Erdőfelügyelőségek?)

Pontosítás: „A szakemberek *foglalkoztatását*, nem alkalmazását... kell megkövetelni. Így fogalmaz az érvényben lévő erdőtvény is.

Az Erdőfenntartási Alapról

Mitől „független” a Központi Erdőfenntartási Alap? Működte-e szükséges. Ebben máris eltér a napi valóság. Az Országgyűlés már megszavazta: az 1995. évi XXI. törvényt, annak XIII. fejezetében a „Mezőgazdasági és Erdészeti Alap”-ot.

Az alföldi erdőkről

Kevés a „külön kell támogatni” ... megfogalmazás. Ehhez jelentős anyagi eszközök kellene.

Erdőgazdálkodás és természetvédelem

A második mondatból hiányzik az „is” szó. Olvasatomban így szólna a szöveg: „Az erdőgazdálkodást a természeti értékek megőrzésének figyelembevételével is kell folytatni.” Bár ezt a mondatot nem is kell megfogalmazni, ha az első mondatot elfogadjuk. Az erdőtvény és erdőterv szerinti erdőgazdálkodás nyilván megfelel a leírtaknak.

A vadgazdálkodásról

Pontosítható lenne a második mondat. „Csak az erdőállomány-gazdálkodás céljait és a természeti értékek létét nem veszélyeztető nagyvad-állomány tartható fenn az erdőterületeken.”

Ezek után, tisztelettel, néhány javaslat.

Célszerű lenne megfogalmazni az Országos Erdészeti Egyesület konkrét munkáját, feladatait, tennivalóit is az állásfoglalásban. El lehet képzelni ilyeneket, mint például az egyesületi taglétszám növelése (esetleg a csökkenés megállítása), hatékony egyesületi működés elérése, az erdészeti szakmai egészségteremtő feladat ellátása.

Ebben az egyesület mindazt leírhatná, aminek megvalósítása alapvetően az egyesülettől, szakosztályaitól, helyi csoportjaitól és tagságától függ, nem pedig másoktól.

Szíves megbocsátást kérek a magánvéleményért.

A MOSZ Erdészeti Választmánya kibővített ülést tartott június 1-jén az Akadémia utcai székház színháztermében a szövetség keretei közé tömörülő társult vagy egyéni magánerdő-birtokosok legsürgetőbb kérdéseinek megtárgyalása végett.

Első napirendi pontként szerepelt a Mezőgazdasági és Erdészeti Alap és annak működési rendje. Tárgyalási alapként a meghívóhoz mellékelte az OEE Gazdaságtani Szakosztálya által összeállított javaslatot. Először *Merkel Gábor* FM osztályvezető ismertette az alap múlt évi működését, forgalmát, és záróállományként 210 millió forintot mutatott ki azzal, hogy jobb szervezéssel ez is kiosztható lett volna... Az idei évre 700 millió forintnyi költségvetési támogatás áll máris rendelkezésre. Pénz tehát van, dolgozni lehet, az erdőállományok minél nagyobb mértékű rendbetételére buzdított. Az összecszerzésre a hallgatóságot nem is nagyon érdekelték, hanem azonnal magát az alapot támadták, az egész pályázati rendszert és főként annak számviteli módját, elavultnak érezték az érvényben lévő egységáratokat.

Merkel egyéb hivatali elfoglaltságára hivatkozva az üléstől elköszönt és a téma további tárgyalását *Marosi Györgynek*, az ERTI soproni kísérleti állomása igazgatójának adta át. Marosi született professzorként, nagyszerű előadóképességgel, az alapfogalmak kristálytisztá bemutatásával kelt az alap védelmére. Jó egyórás előadása lenyűgözte hallgatóságát. Világossá tette az alap „támogatás” jellegét és meggyőzött a rendelkezésre álló pénzek népgazdaságilag így leghatékonyabb érvényesüléséről.

A kissé hosszúra nyúlt előadást érezhető hangváltás követte az ülés résztvevői között. Az elnök megszólítására *dr. Balázs István* FM minisztériumi főtanácsos az állami erdőknek a PM irányítása alá vételével foglalkozott, majd a szükséges lépésekre vonatkozóan öt pontba foglalt javaslatot tett, melyek közül legfontosabbnak a tulajdonviszonyok sürgős rendbetételét jelölte meg. Az idő előrehaladtával az elnök szükségesnek látta hamar összefoglalni a tárgyalás eddigi eredményeit: megállapítást nyert, hogy az alapra továbbra is szükség van, de halaszthatatlan a számviteli rendszerének módosítása, kell a társulás, és minél nagyobb erdőtestek kialakítására érdemes törekedni a tulajdoni átrendezés meggyorsításáért.

Sajnos kevés idő maradt a második napirendi pontra, ebben *Szabó Győző*, az AGROPRODUKT Kft. igazgatója a fapiac rendezetlenségéből eredő érzékeny károokra hívta fel a figyelmet és a magánerdő-birtokosok faforgalmának sürgős megszervezésére tett javaslatot. Ez ügyben regionális lobbyzást tartott szükségesnek, megkeresve a legjobban megfelelő kereskedelmi szervezetet.

Végül még *dr. Csötönyi József*, az erdészeti választmány titkára tett javaslatot a választmánynak külső szakértőkkel való kiegészítésére. Kooptálásra került: *dr. Balázs István*, minisztériumi főtanácsos, FM, Budapest; *dr. Barna Tamás*, egyetemi adjunktus, Sopron; *Bus Mária*, az Erdőfelügyelőség igazgatója, Veszprém; *dr. Erdős László*, a Magyar Nyárfabizottság elnöke, Budapest; *Marosi György*, az ERTI Kísérleti Állomás igazgatója, Sopron; *Mészáros Béla*, országgyűlési képviselő, Budapest; *Óvári Ilona*, az Erdőfelügyelőség igazgatóhelyettese, Eger; *Pintér István*, országos vadászati főfelügyelő, FM, Budapest; *dr. Solymos Rezső*, c. egyetemi tanár, Sopron; *Varga Béla*, c. egyetemi docens, Eger.

Jérôme René